

Västerländsk kritik mot Islam: - Historiska, politiska och kulturella dimensioner

Sheekh Bilal

Vetenskaplig artikel | April 2026

Sammanfattning

Denna artikel undersöker de bakomliggande orsakerna till det som många forskare och muslimska tänkare beskriver som en systematisk fientlighet från västerländska stater, medier och kulturella institutioner gentemot Islam och muslimer. Genom att analysera historiska, geopolitiska, mediala och kulturella faktorer argumenterar artikeln för att denna fientlighet är ett mångdimensionellt fenomen rotat i kolonialismens arv, orientalistiska föreställningar, geopolitiska intressen samt post-9/11-diskurser. En nyanserad förståelse kräver att man särskiljer mellan legitim samhällskritik, strukturell islamofobi och medveten politisk antagonism.

Nyckelord: Islam, islamofobi, orientalism, väst, kolonialism, geopolitik, mediebild

1. Inledning

Sedan åtminstone 1970-talet – och med markant ökad intensitet efter terrorattackerna den 11 september 2001 – har debatten om väst och Islam blivit alltmer polariserad. Muslimer världen över upplever en ökad utsatthet: diskriminering, hatbrott, ifrågasättande av religiösa praktiker och en mediebild som i hög grad sammankopplar islam med extremism och våld (Gottschalk & Greenberg, 2008). Politiska beslutsfattare i Europa och Nordamerika har infört lagar som direkt eller indirekt drabbar muslimska minoriteter, som det franska förbudet mot religiösa symboler i offentliga rum (Bowen, 2007).

Frågan är: varifrån kommer denna fientlighet? Är det ett genuint försvar av liberala värden, ett kolonialt arv som fortfarande präglar västerländska institutioner, eller ett resultat av medvetna geopolitiska strategier? Svaret är, som vi ska se, att det är allt detta på en gång.

2. Orientalismens intellektuella arv

Edward Saids banbrytande verk *Orientalism* (1978) lägger grunden för förståelsen av hur väst konstruerat en bild av "Orienten" – och i förlängningen av islam – som ett exotiskt, irrationellt och farligt "annorlunda". Said visade hur europeiska akademiker, författare och politiker under 1700- och 1800-talen skapade en systematisk kunskap om det muslimska Mellanöstern som tjänade koloniala syften. Muslimen framställdes som passiv, sensuell, fanatisk och i behov av västerländsk civilisering.

Dessa föreställningar lever kvar i moderna representationer. Forskning visar att nyhetsmedia konsekvent porträtterar muslimer i negativa kontexter – terrorism, våld, underordning av kvinnor – medan positiva bidrag till samhälle, konst och vetenskap sällan belyses (Said, 1997; Shaheen, 2001). Det är inte en slump; det återspeglar strukturella och historiska mönster i hur "den andre" konstrueras i västerländsk diskurs.

3. Kolonialismens och imperialismens långa skuggor

Den europeiska kolonialismen tog kontrollen över majoriteten av muslimska länder: Brittiska imperiet styrde Indien, Egypten, Sudan och delar av Arabförbundet; Frankrike koloniserade Algeriet, Marocko, Tunisien och Syrien; Nederländerna kontrollerade Indonesien. Dessa erfarenheter lämnade djupa ekonomiska, politiska och psykologiska sår (Fanon, 1961; Mamdani, 2004).

Kolonialismens arv syns i:

- **Ekonomisk underutveckling:** Resurser utvanns från muslimska länder men vinster stannade i metropolerna.
- **Politisk instabilitet:** Kolonialmakterna ritade om gränser utan hänsyn till etniska och religiösa realiteter, vilket skapade konflikter som fortfarande pågår.
- **Kulturell nedvärdering:** Islamisk vetenskap, filosofi och konst marginaliserades till förmån för eurocentriska narrativ.

Mahmood Mamdani (2004) argumenterar övertygande i *Good Muslim, Bad Muslim* att västs relation till muslimer alltid har präglats av en instrumental logik: muslimer är "bra" när de tjänar västerländska intressen och "dåliga" när de gör motstånd.

4. Geopolitiska intressen i det muslimska världen

Det är omöjligt att förstå västs syn på islam utan att ta hänsyn till geopolitik. Det muslimska bältet – från Marocko till Indonesien – innehåller världens största oljereserver, strategiska handelsruttor och geopolitiskt avgörande territorier.

Centrala konflikter inkluderar:

4.1 Palestina-Israel-konflikten USA:s och Europas starka stöd till Israel – militärt, diplomatiskt och ekonomiskt – uppfattas i stora delar av den muslimska världen som en direkt fientlig akt. FN:s resolutioner kring palestinska rättigheter har upprepade gånger blockerats av västerländska länder, vilket underminerar västs anspråk på att vara en neutral röst för mänskliga rättigheter (Chomsky, 1999).

4.2 Olja och resurskontroll Kontrollen över oljeresurser har motiverat västerländska interventioner i Iran (1953), Irak (2003) och Libyen (2011). Dessa interventioner har destabiliserat regioner och skapat det politiska vakuum som extremistrelser har kunnat fylla (Harvey, 2003).

4.3 "Kriget mot terrorismen" Efter 9/11 lanserade USA "The War on Terror" – en militär och ideologisk kampanj som oundvikligen kom att koppla ihop islam med terrorism i det kollektiva medvetandet. Trots att terrorismens rötter är komplexa och politiska reducerades fenomenet ofta till en religiös fråga (Esposito, 2002). Miljoner civila muslimer i Afghanistan, Irak, Pakistan och Somalia drabbades av militära operationer som genomfördes i frihetens namn.

5. Islamofobi som strukturellt fenomen

Islamofobi – systematisk fördomar och diskriminering mot muslimer och islam – är idag väldokumenterat som ett strukturellt fenomen i västerländska samhällen. Det är inte enbart fråga om individuell bigotteri utan genomsyrar institutioner, lagstiftning och offentlig diskurs.

Rapporten *Islamophobia: A Challenge for Us All* (Runnymede Trust, 1997) var bland de första att definiera fenomenet och identifiera dess mekanismer. Sedan dess har forskning dokumenterat:

- Diskriminering på arbetsmarknaden: Muslimska namn på CV leder till färre kallelser till intervjuer (Carlsson & Rooth, 2007).
- Ökade hatbrott mot muslimer, särskilt efter terrorattentat.
- Överdrivet polisiärt övervakande av muslimska samhällen (Kundnani, 2014).

- Lagstiftning – som det franska “burkiniförbudet” – som riktar sig specifikt mot muslimska praktiker.

Europarådet och FN:s specialrapportör för religionsfrihet har vid upprepade tillfällen uttryckt oro över islamofobins spridning i Europa.

6. Mediernas roll i konstruktionen av den muslimske “andre”

Medierna spelar en central roll i hur allmänheten uppfattar islam och muslimer. Studier av mediernas innehåll visar konsekvent att muslimer och islam framställs oproportionerligt i negativa sammanhang. Jack Shaheen (2001) analyserade i *Reel Bad Arabs* hundratals Hollywood-filmer och fann ett systematiskt mönster av dehumanisering av arabiska och muslimska karaktärer.

Även seriös journalistik bidrar till problemet. Medieanalys visar att:

- Terroristattacker av muslimer får oproportionerligt stor uppmärksamhet jämfört med liknande attacker av icke-muslimer.
- Muslimska röster hörs sällan i debatter om islam – icke-muslimska experter dominerar.
- Distinktionen mellan politisk islamism och vanlig religiös praktik görs sällan tydlig.

Peter Gottschalk och Gabriel Greenberg (2008) beskriver i *Islamophobia: Making Muslims the Enemy* hur karikatyrer och stereotyper ersätter nyanserade bilder av en mångfacetterad religiös tradition med över 1,8 miljarder troende.

7. Intern dynamik: Auktoritära regimer och extremism

En ärlig analys måste också erkänna att en del av västs kritik mot muslimska länder har fog för sig. Många stater med muslimsk majoritet har auktoritära styrelseskick, begränsar yttrande- och religionsfrihet, och har svaga skyddsmekanismer för minoriteter och kvinnor.

Dock är det viktigt att notera att väst ofta har stöttat just dessa auktoritära regimer när det tjänat geopolitiska intressen – Saudi-Arabien är det mest uppenbara exemplet. Kritiken mot “muslimsk demokratibrist” framförs därmed selektivt och instrumentellt snarare än konsekvent (Esposito & Voll, 1996).

Vad gäller jihadistisk extremism är den ett marginellt fenomen som fördöms av den stora majoriteten av muslimska lärda och institutioner. Att identifiera en minoritetsrörelse med en hel religion om 1,8 miljarder troende är intellektuellt ohederligt och politiskt farligt.

8. Röster för dialog och förståelse

Det vore orättvist att framställa "väst" som monolitiskt fientligt mot islam. Det finns starka röster inom akademien, politiken och civilsamhället som arbetar för dialog, förståelse och rättvisa.

John Esposito (2002) vid Georgetown University har under decennier argumenterat för en mer nyanserad syn på islam i väst. Karen Armstrong (1991) har ägnat sitt liv åt att visa islamisk civilisations djup och mångfald. Och inom europeisk politik finns röster som – trots politiska vindar – värnar muslimers rättigheter och fördömer islamofobi.

Muslimska reformtänkare som Tariq Ramadan och Amina Wadud har dessutom bidragit till en intern islamisk diskurs som söker förena religiös tradition med moderna värden som jämlikhet och mänskliga rättigheter.

9. Slutsatser

Fientligheten mot islam i väst är inte ett enkelt fenomen med en enkel förklaring. Det är resultatet av samverkande historiska, politiska, kulturella och mediala faktorer:

Orientalismens intellektuella arv skapar en ram där muslimen konstrueras som den irrationelle andre. Kolonialismens ekonomiska och politiska konsekvenser skapar bitterhet och konflikt som fortfarande är olösta. Geopolitiska intressen gör att väst agerar selektivt och instrumentellt i förhållande till muslimska länder. Medierna förstärker stereotyper och osynliggör mångfalden inom islam. Och institutionell islamofobi diskriminerar muslimer i vardagen.

Förståelse av denna komplexitet är en förutsättning för konstruktiv dialog. Att reducera problemet – antingen till "islamisk bakåtsträvande" eller till "västerländsk korstågsmentalitet" – tjänar ingen. Det vi behöver är mer ljus och mindre värme.

Referenser

- Armstrong, K. (1991). *Muhammad: A Biography of the Prophet*. HarperCollins.
- Bowen, J. R. (2007). *Why the French Don't Like Headscarves: Islam, the State, and Public Space*. Princeton University Press.
- Carlsson, M., & Rooth, D.-O. (2007). Evidence of ethnic discrimination in the Swedish labor market using experimental data. *Labour Economics*, 14(4), 716–729.
- Chomsky, N. (1999). *Fateful Triangle: The United States, Israel, and the Palestinians*. South End Press.
- Esposito, J. L. (2002). *Unholy War: Terror in the Name of Islam*. Oxford University Press.
- Esposito, J. L., & Voll, J. O. (1996). *Islam and Democracy*. Oxford University Press.
- Fanon, F. (1961). *Les Damnés de la Terre*. François Maspero. [Eng. The Wretched of the Earth]
- Gottschalk, P., & Greenberg, G. (2008). *Islamophobia: Making Muslims the Enemy*. Rowman & Littlefield.
- Harvey, D. (2003). *The New Imperialism*. Oxford University Press.
- Kundnani, A. (2014). *The Muslims Are Coming! Islamophobia, Extremism, and the Domestic War on Terror*. Verso.
- Mamdani, M. (2004). *Good Muslim, Bad Muslim: America, the Cold War, and the Roots of Terror*. Pantheon Books.
- Runnymede Trust. (1997). *Islamophobia: A Challenge for Us All*. Runnymede Trust.
- Said, E. W. (1978). *Orientalism*. Pantheon Books.
- Said, E. W. (1997). *Covering Islam: How the Media and the Experts Determine How We See the Rest of the World* (rev. ed.). Vintage.
- Shaheen, J. G. (2001). *Reel Bad Arabs: How Hollywood Vilifies a People*. Olive Branch Press.

Artikeln representerar ett akademiskt försök att kartlägga ett komplext fenomen. Slutsatserna bör läsas som en syntes av etablerad forskning, inte som ett personligt politiskt ställningstagande.

